

ת.ד 102 בני ברק | פקס : 03-5055919
9139191@gmail.com

דבר מלאמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת ויצא תשפ"ד שנה י | גליון מס' 509

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

תפלת ערבית רשות

"ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויבא מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא" (כח יא)

את המילה "ויפגע" מפרשים חכמים (ברכות כו ב) מלשון תפלה, ולומדים מכך ש"יעקב תקן תפלת ערבית". הגמרא (שם כו ב) מוסיפה שבשונה מתפלות שחרית ומנחה שהן חובה, תפלת ערבית אינה אלא רשות. ומדוע דוקא תפלת ערבית שתקן יעקב אבינו שהיה בחיר האבות (בר"ע א), לא נקבעה כחובה?

באר רבי יוסף שאול נתנזון:

מלכתחלה לא בקש יעקב לתקן תפלה חדשה, אלא להתפלל את תפלת המנחה שתקן אביו. אך כיון ששקעה לו השמש באותה עת טרם זמנה (בר"ס ח'י), נמצא שתפלתו נאמרה לאחר שעבר זמן תפלת המנחה, וכך נקבע לדורות שיש להוסיף על תפלות היום - שחרית ומנחה - את התפלה שהתפלל יעקב בלילה, היא תפלת ערבית. ואולם, כיון שיעקב לא התכוון מלכתחלה לתקנה, לפיכך נקבעה היא כרשות ולא כחובה ('דברי שאול').

עוד באר רבי משה הלברשטאם:

על דברי חכמים שבאותה עת תקן יעקב תפלת ערבית, מקשה בעל ה'תורת חיים' (סנהדרין צה ב): מה ראה יעקב לתקן תפלה זו דוקא בעת שהיה בדרך ולבו טרוד? ומי שישב: כיון ששקעה עליו החמה פתאום, מבלי שעלה בידו להתפלל מנחה, לכן עמד והתקין תפלת ערבית כדי להשלים באמצעותה את תפלת המנחה שהחסיר. וכפי שאמרו חכמים (ברכות כו א): "טעה ולא התפלל מנחה, מתפלל ערבית שתים" - הראשונה לשם תפלת ערבית והשנייה להשלמת המנחה שהחסיר. על פי דבריו יש

פתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

אמן - חומת ההגנה השמימית

על השמירה וההגנה שאנו זוכים לה בזכות עגית אמן, כבר גלה לנו אליהו הנביא זכור לטוב, כמוכא בתנא דבי אליהו (רבא יא): "בזכות מי הקדוש ברוך הוא נפרע לישראל מאמות העולם? בבני אדם שהם משפיעים ומעריבים לבית הכנסת ולבית המדרש ועונים אמן".

עם ישראל בכלל, ובארץ ישראל בפרט, נמשל לכבשה בין שבעים זאבים המאיימים לטרפה. בכל דור ודור עומדים עלינו אויבינו לכלותינו, וכלנו עדים עתה עד היכן מגיעים הדברים בזרנו אנו, והנה בא אליהו מבשר הגאולה ומעניק לנו סגלת פלא המגנה ושומרת עלינו מחד, ומתנקמת באויבינו מאידך, והיא מצות עגית אמן.

חשבתי שענין זה נרמז בגוף הפסוק המתאר את שגב מעלת עגית אמן (ישעיה כו ב) "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים". נקט הכתוב "שמר" - תרתי משמע. ה'שומר' על עגית אמן, הוא ה'שומר' והמגן על כלל ישראל. המערכה האמתית לא מתנהלת פה, היא מתנהלת למעלה, וזכות עגית אמן היא שעומדת לנו לנצח את אויבינו ולהפריע מהם.

ענין זה אף מרמז בחזונו של יעקב אבינו המוכא בפרשתנו: "ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים ויורדים בו". בחלומו ראה יעקב את כל מלאכי האמן (כפי שידוע ש'אמן' בגימטריה מלאך) עולים כדי ללמד זכות על ישראל, וחוזרים ויורדים כדי להגן עליהם בעת צרה. ומקרא מלא הוא (תהלים צא יא): "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך". נפלא לראות שכאשר נחשב את סופי התבות בפסוק זה [מלבד המלה האחרונה 'דרכיך'], תהיה התוצאה תשעים ואחת, כגימטריה של אמן.

חשבתי להוסיף ולומר שבאומרו (תהלים קל ו): "שמרים לבקר", פנו דוד המלך כנגד אלו המשפיעים לבית הכנסת ועונים אמן. אנשים אלו מזכים את עצמם ואת עם ישראל כלו בהגנה היעילה והבטוחה ביותר.

בקריאת "שמרים לבקר",
שבת שלום,

218 298 מכאול"ן

לבאר, שמכיון שכל עקר תקנת תפלת ערבית נועדה מלכתחלה רק כדי להשלים באמצעותה את תפלת המנחה, לכך נקבעה היא כרשות ולא כחובה (ש"ת 'דברי משה' סי' טו).

אמירת תהלים בלילה

"ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויבא מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא" (כח יא)

ה'באר היטב' (או"ח רלח ב, וראה 'שער הציון' שם א) הביא בשם האר"י הק' ש"אין לקרא מקרא בלילה". וכתב הרב מבוטשאטש ב'אשל אברהם' (שם) שספר תהלים יוצא מכלל זה, ואין צורך להקפיד שלא לומר מזמורי תהלים בלילה. את דבריו מבסס ה'אשל אברהם' על מדרש חכמים הנוגע (מדרש תהלים א ח) שדוד המלך בקש שאמירת תהלים תחשב כלמוד בתורת נגעים ואהלות, אשר מכך עולה שאמירת תהלים אין דינה כשאר המקראות, אלא כלמוד משניות.

אף החיד"א מביא: "שמעתי ממקבל מפלא בזרנו כי אין למוד התהלים בכלל אזהרת רבינו האר"י". והביא החיד"א ראייה לדבריו מדברי המדרש בפרשתנו (בר"ס ח'י) שד"ק מהכתוב: "וישכב במקום ההוא", שרק באותו מקום שכב יעקב, אבל במשך עשרים השנים ששהה בבית לכן לא שכב לישון, אלא מדי לילה היה ער ואומר את כל ספר התהלים (ש"ת 'יוסף אפי' סי' נד).

ה'בני יששכר' מוסיף ואומר כי הנהגתו זו של יעקב נרמזה במלה הראשונה בתורה: "בראשית", שהיא ראשי התבות: "יעקב אמר תהלים בעת שהיה רועה", וכן: "יעקב אמר תהלים בביתו של רמאי" ('אגרא דכלה' צרופי בראשית אות יא).

ארץ אשר אבניה מרגליות

והמשלח יצא מהמקום בכיסים מלאים ופנה להמשיך בדרכו.

אלא שה'בית עין' לא יכול היה להרגע. תשוקתו לארץ גדלה עד בלתי יכלת שאת, וזמן מה לאחר מכן פנה למלא את משאלת לבו ארכת השנים. הוא ארז את מטלטליו ויצא אל הדרך הקשה ורבת הטלטולים, בואכה ארץ הקודש.

בשנת תקצ"א, והוא בן למעלה משבעים שנה, זכה סוף סוף ה'בית עין' לחן את עפר הארץ הקדושה. עם הגיעו לארץ עלה להתגורר בעיר צפת, בה נקרא לכהן פאר כרבה של עדת החסידים ששכנו בעיר הקדש צפת.

תקופת מה לאחר מכן פגש ה'בית עין' באותו משלח ולאחר ברפת שלום אמר לו:

"שאלה לי אליך: לאחרונה עליתי לארץ, ונוכחתי לראות שכל אשר דברת היה אמת ונכון. מיום בואי ועד עתה איני חדל לרגע מלראות נדבכים נוספים בטובה ובקדושתה, אני חש על בשרי את מאמר הכתוב (דברים י"ב) 'ארץ אשר ... עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה', מסתובב אני בארץ ואיני שבע מלהביט בפינה ולהרגיש בקדושתה.

עם כל זאת, בדבר אחד מדברך לא זכיתי להרגיש כלל וכלל; אמרת בסיום דברך כי אבני הארץ אינן אבנים רגילות, אלא מרגליות הן, והנה, לאחר תקופה ארפה שפבר זכיתי להתגורר בארץ, טרם נפגשתי ולו באבן אחת שפזו - אבני הארץ נראות לעיני ככל האבנים..."

למשמע הדברים נעצר המשלח על עמדו, הרהר מעט ולבסוף הפטיר: "הנני עומד על דברתי; אבני ארץ הקודש אינן אבנים רגילות, הן נוצצות כמרגליות, אלא שלא כל אחד זוכה לראות זאת", ופנה לדרכו.

מרגע זה ואילך לא ידע ה'בית עין' מנוחה; למעלה מה רמה יכול היה לזכות וטרם זכה - הוא לא יכול היה לשאת זאת. מרגע זה ואילך הוא נסגר בחדרו למשך תקופה ארפה, שם שפד לבו בדמעות שליש ונשא תפלה ממעמקי לבו שיזכה ה' שגם הוא יהיה מאלו האזכים לראות בארון של אבני הארץ.

כעבר זמן מה זמן אליו ה'בית עין' את בני חבורתו הקדושה לסעודה גדולה. לתמיהתם על מה ולמה עורף הרבי סעודה בסתם יום של חל, הסביר להם הרבי בהתרגשות: "היום זכיתי בחסדי ה' לראות שאכן, אבני ארץ הקודש מאירות וזורחות כמרגליות. נוכחתי לדעת כי אמת ויציב הדבר, וכך מי שאינו זוכה לחזות בכך, עליו לדעת שאין החסרון באבני הארץ, כי אם בו."

'תולדות אדם' הנדפס בסוף ספר 'בת עין', עמ' שכח

של עניים ותלמידי חכמים תושבי ערי הקודש שבארץ הקודש.

בתקופה שבה כהן הגה"ק רבי אברהם דוב מאברייט, בעל ה'בית עין', כאב"ד בעיר ז'יטומיר שבאוקראינה, הרבו המשלחים לפקדה. ידוע ידעו שכאן יזכו ליחס מכבד במיוחד, באשר המרא דאתרא היה מחבבם באפן נדיר, דבר שגרם אף לכל בני העיר שהעריצוהו להעניק להם מנדבת לבם בעין טובה ולב רחב.

רבי אברהם דב, שאהבתו לארץ ישראל לא ידעה גבול, השתוקק כל ימיו לעלות אליה ולחן את עפרה, ואף היה מכבד ומיקר את יושביה בכל דרך שהיה ביכולתו. מתוך כך נהג להכניס לביתו כל שד"ר שהיה מגיע מארץ הקודש, והיה מארחו על שלחנו ומשוחח עמו ארכות בשבחה של הארץ הנכספת.

באחד הימים הגיע לז'יטומיר משלח שמראהו היה נכבד במיוחד. גם הוא כקודמיו זכה לארוח כיד המלך בביתו של המרא דאתרא ה'בית עין', וגם הוא כקודמיו התבקש לספר בשבחה של ארץ הקודש.

עד מהרה התברר המשלח כמי שתוכו כבד. אך פתח את פיו, והכל היו מרתקים למוצא פיו. הוא הפליג לספר בשבחה של הארץ הקדושה, ותאוריו היו כה קולחים וציריים, עד שהנוכחים במקום חשו כביכול נמצאים הם בארץ ונושמים את אוירה הטהור. בתאוריו המרתקים והמרהיבים 'סיר' עמם המשלח מצפון הארץ לדרומה, ובכל מקום שבו הוא 'עבר' הוא הקפיד לתאר אף את אורית הקדושה המיוחדת השוררת בו.

תוך כדי דבריו לא יכלו הנוכחים לגרע עיניהם מה'בית עין' שמרגע לרגע גדלה והלכה התלהבותו, ופניו היו בוערות באש קדשת הארץ. המשלח עמד לסים, אולם ה'בית עין' הפציר בו ש'ספר עוד...

המשיך המשלח ותאר עוד, בהרחבה יתרה ובדברי תאור נמלצים, את ערי הארץ ואת מעלת יושביה, עד שחש כי מצה את כל שהיה יכול להביע. הוא בקש לסים את דבריו, ואולם משנוכח שה'בית עין' מבקש לשמע עוד, הוא הוסיף עוד משפט, שבהמשך יתברר כמשמעותי במיוחד עבור ה'בית עין'.

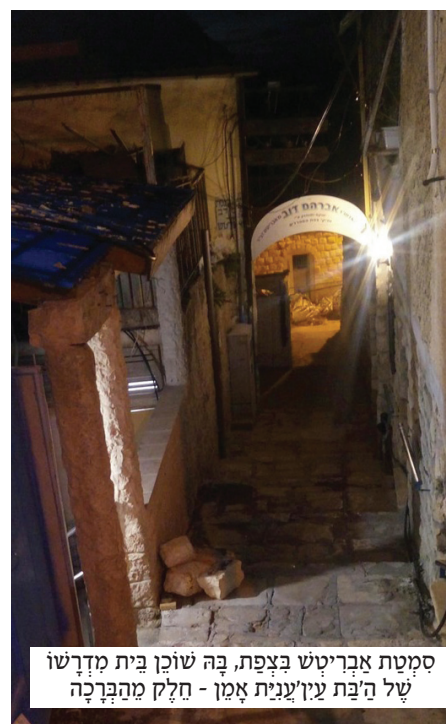
"מספקני אם תזכו להבין זאת", אמר המשלח, תוך כדי שהוא מישיר מבטו לשומעים, "אך בכל זאת לא אוכל שלא לומר לכם, כי פה נפלאה היא ארץ הקודש, עד שאף האבנים המתגוללות בחוצותיה אינן אבנים רגילות הן!"

בנקדה זו סים האיש את ספורו ופנה לעסק במטרת בואו. כצפוי, בפעם הזאת נפתחו לבותיהם של הנוכחים באפן מיוחד,

לרגל יום פטירתו של הגה"ק בעל ה'בית עין' זי"ע החל ביום י"ב בכסלו, הננו להביא לפניכם ספור נורא הוד המביע מקצת משגב מעלתו ומשאיפתו הגדולה לקדושה, שמכחה העפיל לפסגות רמות ומפלאות.

רגילים היו יהודי אירופה לחזות מפעם

"מספקני אם תזכו להבין זאת", אמר המשלח, תוך כדי שהוא מישיר מבטו לשומעים, "אך בכל זאת לא אוכל שלא לומר לכם, כי פה נפלאה היא ארץ הקודש, עד שאף האבנים בחוצותיה אינן אבנים רגילות... מרגליות הן!"

סמטת אברייט בצפת, בה שוכן בית מדרשו של ה'בית עין' עניית אמן - חלק מהברכה

לפעם באותם 'שד"רים' נודעים, הלא הם המשלחים' מארץ הקודש שהיו מכתתים רגליהם במסע ארץ מארץ ישראל לאירופה, ובין קהלות ישראל על פני היבשת, כדי לזכות עוד ועוד יהודים בשתפות בהחזקתם

אמן מפלל הברכה

מקורות ובאורים:

אף שלגבי בציעת הפת נפסק בשלחן ערוך' (קסז טז) שאין להמתין על המעוט המאריכים לענות אמן יותר מדי, לפי שאין עניתם נחשבת לחלק מן הברכה, מפל מקום, לגבי נשיאת פנים פסק השו"ע (קכח יח) שצריכים הפהנים להמתין גם על המאריכים בעניית אמן. זאת משום שכל הצבור מחייב לשמע את ברכת הפהנים במלוואה, ואם יתחילו הפהנים לברך לפני שסימו המאריכים בעניית אמן, לא ישמעו הללו את הברכה במלוואה (משנה ברורה' שם סה, ע"פ תוספות סוטה לט ב ד"ה עד).

ה'מגן אברהם' (קכד טו) למד מכך שאף בשאר ברכות שהצבור יוצא בהן ידי חובתם, על המברך להמתין עד שסיים הצבור כלו לענות אמן, כדי שאף המאריכים בעניית אמן שלא פדיו ישמעו את הברכה במלוואה. וכן פסקו שו"ע הרב (קכד יב) והמשנה ברורה' (שם לח).

המתנת הפהנים לעניית אמן

בשעה שמברכים הפהנים את ישראל, עליהם להמתין מלהתחיל כל אחד משלשת פסוקי הברכה, עד שתכלה עניית אמן מפי כל הצבור על הברכה הקודמת, ואפלו מפי המעוט המאריך באמן. בדומה לכך, אף המברך כמה ברכות רצופות ומוציא בהן את הצבור ידי חובתם, וכגון לפני קריאת המגלה שמברכים: "על מקרא מגלה", "שעשה נסים" ו"שהחינו", אין המברך רשאי להתחיל ברכה קדם שסימו כל הצבור לענות אמן על הברכה הקודמת.

אוצרות אמונים

עניית אמן - יסוד האמונה

אגרת אמונים

מכתב מקורא נאמן

לכבוד הרב יעקב דב מרמורשטיין וצוות בני אמונים, בענין רב קראתי בחג את הכתבה המרגשת שתכנה היא ראיון עם שמונה יהודים נפלאים, מדגם מיצג מתוך רבים אחרים המקדישים מדי יום זמן רב כדי לענות אמן אחר ברכות השחר של צבור המתפללים. אשרי חלקם, ואשרי חלקכם!

ידוע מה שאמרו צדיקים על מאמר חכמים (שבת קיט ב) "כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן" - מדוע אמרו "פותחים" לשון הוזה? אלא שפותחים להם שערי גן עדן ממש בהוזה עוד בזה העולם. אף אני אומר: שמחת המצוה של היהודים הללו פרצה מבין השורות, ונפר היה שהם חיים בבחינת גן עדן בזה העולם.

"אמת מה נהדר" [ר"ת אמן] מראם של שלוחי מצוה המסורים במלאכתם, עליהם נתן לקרא את המובא בספרים הקדושים: אמן ר"ת אני מוסר נפשי - שהרי הם מוסרים נפש, פשוטו כמשמעו, למען מצוה זו. וללא ספק שיש למלאכתם - מלאכת שמים - פרות ופרי פרות, באשר רבים לומדים מדרכיהם.

יהודים אלו, ועמם שאר האנשים המתמסרים להרבות עניית אמן, בונים חומת אמונה וחומת הגנה סביב כל בית ישראל, שהרי כידוע זכות עניית אמן רבה עד מאד. וחשבת להביא רמז לשגב כחה של עניית אמן, מכך שראשי תבות של המילים "א-ל פועל ישועות", אותן אנו אומרים מדי בקר קדם קריאת שמע, הן בגימטריה אמן.

חזקו ואמץ לבבכם לעשות ולפעל לחזקו ויצור חומות עניית אמן בקרב בית ישראל, כי ככם בחר ה'.

כעתירת

פנחס אברהם שיינברג,

ברוקלין ניו יורק

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102 או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

אמן בכונה פותחת שערי החכמה

באגרת מיחדת מברך המקבל רבי נפתלי הרץ הלוי רבה של יפו, את עמק משמעויתה של עניית אמן, וכך הוא מסיים את אגרתו:

"לאור האמור תתבאר כי פגנת חכמים באמרו (שבת קיט ב) 'העונה אמן בכל כחו', פרושו בכל כחו של אמן, דהינו כל הכונות שבארנו עד כה שהוא הולך עד המדרגה שהוא עמק עמוק שגלאו כל עשתונות להשיגו. וזהו שפרש רש"י (שם) כי 'בכל כחו' פרוש 'בכל כונתו'...

והעצה היעוצה למי שאינו יכול לכוון כל הכונות הנזכרות: יכוון פגנה פשוטה, הכוללת את כל הכונות, והינו שיכוון שהוא מוציא את התבה מפיו, והקדוש ברוך הוא בחסדו יעשה כל התקונים שצריך לעשות עם עניית אמן, ויכוון בדעתו בקשת רחמים מה' שיעשה בחסדו את כל התקונים התלויים בזה" (פתר מלוכה' עמ' רעו).

הכונה באמן מעקר הדין

רבי בנימין זילבר, בעל ה'אז נדברו', מדגיש כי יסוד עניית אמן היא הכונה. לפיכך בשעת אמירת הברכות על השומע להקפיד לשמע היטב את הברכה ולהזהר באותה שעה מפל מחשבה אחרת, ואפלו מחשבה בענין תורה ומצוות, "שפכל הסח הדעת הוא עלול להכשל בעניית אמן שלא בכונה". הוא מוסיף ומדגיש כי דבריו אלו "אינם ממדת חסידות, אלא מעקר הדין".

על כך אף מעורר הפתוב באמרו (ישעיה כו ב): "שמר אמונים": "שמר מתפרש מלשון המתנה (ראה רש"י ישעיה שם), שכדי לענות אמן בכונה, יש להמתין לפני ענייתו כדי לשמע היטב את הברכה, ולכוון דעתו לכך (בית ברוך' על הי"י אדם' ח"א עמ' קמה).

אמן - עקר 'עבודת הלב'

עוד היה רבי בנימין זילבר מוסיף ואומר, שכל שגב מעלתה של עניית אמן הוא ענייתה בכונה: כידוע חכמים (תענית ב א) מגדירים את התפלה "עבודה שהיא בלב". ואולם, בעוד שהמברך מוציא את מלות הברכה בפיו ומחשבתו מקשרת למוצא פיו, עקרה של עניית אמן היא "עבודה שהיא בלב" בלבד. שכן במלה אחת מבוטא הוא הסקמה לכל דברי המברך. נמצא שעניית אמן בכונה תואמת להגדרת חכמים על מהות התפלה יותר מאמירת הברכה פלה, ולכך אמרו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך" (אז נדברו' ח"ב ס"ל עט).

צדיק שומר אמונים

והנה התרחש פלא: לאחר שסימו לקרא את שמע הבחינו הצאצאים כי המדדים הולכים ומתיצבים והסב הולך ושב אל חצרות החיים. שביב תקוה החל להאחו בלבם, והם החלו לקרא תהלים לרפואתו, אלא שדקות ספורות לאחר מכן החלו המדדים לצנח בשנית. שוב החלו הצאצאים באמירת ודוי וקריאת שמע, אלא שגם הפעם שבו המדדים להתיצב. נשמתו הטהורה של הסב כמו סרבה לצאת מגופו. המדדים עלו וירדו לסרוגין לאורך כל הלילה, ונראה היה כי נשמתו משתוקקת למשהו טמיר ונעלם שיסייע לה לצאת מן הגוף הגשמי לעולם שכלו טוב.

בינתיים האיר היום. אתא ובא זמן אמירת ברכות השחר, ולפתע הגה אחד הנכדים רעיון: "הלא כלנו יודעים עד כמה השתדל סבא כל ימיו לשמע ברכות השחר, פעמים רבות בכל יום. אולי ננצל את ההזדמנות לזכות אותו בשמיעת ברכות כל זמן שנשמתו עדין מצויה בינינו".

כבחיים חיותו, בזה אחר זה נעמדו צאצאיו של רבי משה לאמירת הברכות ועגנית אמן משתפת. הסב שכב על המטה ללא נייע, אולם צאצאיו היו בטוחים ללא צל של ספק: הוא מאזין ומקשיב ואף עונה!

דקות ספורות ספוגות בקדשה חלפו, וכאשר סימו כלם לומר את הברכות, קראו יחדו קריאת שמע בכונה ונשמתו של רבי משה יצאה בטהרה.

בימי השבעה התעוררו רבים לשמע הספור המפלא, ואחד מהם הוסיף וציו בהתפעלות: "נראה כי לא לחנם האריך רבי משה ימים עד שנתו התשעים, שהרי כל ימיו הקפיד במסירות נפש על עגנית תשעים אמונים בכל יום".

נשמע מפי נכדו, הגה"ח ר' אברהם בקרמן שליט"א, ראש ישיבות טשכנוב

בימי החנכה תשע"ב נפטר לבית עולמו הגה"ח רבי משה ויס זצ"ל, אוד מצל מאש אשר שרד בגבורה את מוראות השואה האיימה.

במחנה אושוויץ נקשרה נפשו של רבי משה בנפש כ"ק מרן האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל, אשר לימים אף היה למחננו. בסיום המלחמה עסק הרבי בעבודת קדש מתישה ומפרכת - בקבורת מתי המצוה הקדושים, הרוגי צעדות המות שהתגוללו כדמן על פני השדה, כשרבי משה מתלנה אליו ועוסק יחד עמו בעבודת קדש זו.

באחד הימים, כאשר חש רבי משה שכחותיו כלים וגופו מחשב להשבר מן העבודה המאמצת והמתישה, בקש הרבי לעודדו ואמר לו: "כל שתבקש ממני עתה - מבטיח אני לתתו לך!"

רבי משה הנרעש לא החמיץ את ההזדמנות הנדירה; "מבקש אני מהרבי שיבטיחני כי ילדי יהיו בקיאים בכל 'תוספות' בש"ס" - אמר בספונטניות, והרבי שהתרגש מהבקשה, לא הסס מלקיימה. הוא ברכו בחם, וההבטחה התממשה במלואה - שבעת בניו שליט"א של רבי משה זצ"ל מצויים כיום בשורה הראשונה של תלמידי החכמים שבדורנו.

אחת מהמצוות שהיו חביבות ביותר על רבי משה ולוהו לאורך ימיו, הייתה מצות עגנית אמן בכלל, ובפרט אחר ברכות השחר; מדי יום היה מקשיב ועונה אמן אחר מאות (!) ברכות השחר שנאמרו מפי מתפללים רבים, ובערב ימיו כשהתקשה לצאת מביתו, היו בניו ונכדיו באים לומר את הברכות בפניו, והוא היה עונה אחריהם אמן בשמחה.

היה זה בלילה האחרון לחייו. המדדים הרפואיים שהלכו וירדו הורו כי אלו הן דקותיו האחרונות. בני משפחתו - ילדיו ונכדיו - עמדו סביב מטתו, וכשנתן האות החלו באמירת סדר הודוי ובקריאת שמע ישראל.

אמן היא חותם הברכה

בספרו 'עמודי שלמה' על הסמ"ג (עשה כז) מבאר המהרש"ל כי רק על ידי עגנית אמן אחריה מקבלת הברכה תקף וחיוביות, ולכך אמרו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה יותר מן המברך". בדבריו הוא ממשיל את הברכה ליגוף השטר, דהינו לחלק שבו מתארים פרכי המקרה שהשטר בא לאמת, ואלו את עגנית האמן לחתימת העדים, הבאה לאמת את הנכתב בשטר; "כשם שהשטר אינו נחשב כלום עד שיחתמו עליו עדים, כך אין הברכה חיובה [כל כף] עד שיענו עליה אמן, כי אז היא החתימה, כי אמן היא חותם הברכה". את הסברו מסיים המהרש"ל במילים "כך קבלתי".

המהרש"ל י"ב בבסלו שלי"ד

רבי שלמה להריא נולד בשנת ע"ר לאביו רבי יחיאל אב"ד סלוצק. בילדותו התיתם מאביו וגדל על ברפי אבי אמו, רבי יצחק קלויזנבורג מוורמייזא, ממנו קבל את רב תורתו.

כבר בימי נעוריו יצא שמו של המהרש"ל כאחד מגדולי התורה שבדור והחלו לפנות אליו בשאלות בהלכה אף ממדינות רחוקות. בהמשך הוא נקרא לכהן ברבנות בעירות שונות ברחבי פולין וליטא ובהן בריסק, אוסטרעהא ולובלין, ובכל מקום שהיה הרביץ תורה בישיבה. לצד גדלותו האדירה בתורה היה המהרש"ל מפרסם כצדיק וקדוש. החיד"א כותב (שם הגדולים) מערכת ספרים ראשית חכמה) כי הוא מנה מוכיח שיבוא ויוכיחנו על חטאינו, ואף היה יושב לפניו בראה ופחד, כביכול היה מפשוטי העם.

עבודה כבירה השקיע בסדרת ספריו 'ים של שלמה', בה הוא מברר ומכריע בכל סגיה כיצד יש לנהג להלכה ולמעשה. לפי עדות תלמידו (בהקדמה למסכת ב"ק) הוא כתב את חבורו זה על שבע עשרה ממסכתות הש"ס, אולם לא נותר בידינו מחבורו אלא על שבע מסכתות.

המהרש"ל נפטר בי"ב בכסלו של"ד והוא כבן ששים וארבע שנים, ומנוחתו כבוד בבית הקברות הישן בלובלין.

ציון המהרש"ל בבית הקברות הישן בלובלין